

VLAAMS PARLEMENT

ZITTING 1995-1996

21 JUNI 1996

BELEIDSBRIEF

Letteren 1996-1999

ingediend
door de heer Luc Martens,
Vlaams minister van Cultuur, Gezin en Welzijn

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
Inleiding	3
I. Werken aan netwerken : een open letterenbeleid	3
II. Creatief Vlaanderen : kwaliteitszorg	5
III. Ondersteuning van de scheppende kunstenaar	6
IV. Product-ondersteuning	10
V. Mediatoren	11
VI. Receptie-ondersteuning	13
VII. Internationalisering	15
 Uitleiding	 17
 Bijlage	 19

INLEIDING

“ *De overheid heeft er geld voor over om het lezen te bevorderen. Mij lijkt dat juist. Door te lezen kom je iets te weten, het stimuleert je denkkraft en je oefent je taal. Het belang van dat laatste moet niet worden onderschat : wie slordig spreekt, denkt ook slordig.*” (Jan Terlouw, in Leer!, 1996 - 1).

Een van de belangrijkste gebouwen in het antieke Efeze is de bibliotheek die in opdracht van stadhouder Julius Celsus werd gebouwd. In de nissen, die zich tussen de zuilen van het twee verdiepingen tellende gebouw bevinden, staan vier standbeelden, die respectievelijk de wijsheid, de kennis, de vriendschap en de deugd symboliseren. Toen al wist een wijs man als Celsus wat een boekenrol hem aan onschatbare en onbetaalbare rijkdom te bieden had : wijsheid, omdat het boek uitnodigt tot verdiepte levenservaring ; kennis, omdat een bibliotheek zoveel informatie te bieden heeft ; vriendschap omdat, het moge een boutade zijn, er geen trouwer vriend te vinden is dan het boek waarvan je houdt ; deugd, omdat wie leest ook een ander mens wordt.

Wie graag leest, weet dat uit de creatieve omgang met de taal heel wat voldoening geput kan worden. De lezer ervaart hoe fascinerend de wereld van de verbeelding is. In het universum van de fantasie vallen alle grenzen weg en kunnen wij, bevrijd van de prestatiedruk van alledag, genieten van het nutteloze. Want ook dat ervaart de lezer : hoe nuttig het nutteloze wel kan zijn.

Het cultureel waardevolle boek onttrekt zich tot op zekere hoogte aan de wetmatigheden van het economische denken. Ooit schreef Pol Hoste : “*We zullen heel voorzichtig moeten zijn. Zorgvuldig op wat er gebeurt. Alles vertellend aan elkaar, maar heel langzaam. Zonder uitstorting, zonder overhaasten.*” Recente evoluties op de boekenmarkt wijzen steeds nadrukkelijker op een louter op bestsellers gericht aanbod. Daarom dient, méér dan ooit tevoren, vanuit een gestructureerde samenwerking tussen alle betrokkenen – auteurs, uitgevers, boekhandelaars en lezers – de aandacht uit te gaan naar het waardevolle boek.

Het totale budget ‘Letteren’ bedraagt momenteel 79,9 miljoen frank. Op de internationale kredieten is nog eens 12 miljoen frank voorzien voor vertalingen, naast 17 miljoen frank voor promotie, zendingen en grensoverschrijdende lezingen. Volgens afspraak met de minister-president van de Vlaamse regering, onder wiens mede-bevoegdheid de internationale samenwerking ressorteert, zal het budget voor de vertalingen, die wezenlijk deel uitmaken van het letterenbeleid, overgeheveld worden naar het eigenlijke letterenbudget. Voor een overzicht van de besteding van het budget verwijs ik naar bijlage 1 bij deze beleidsbrief.

In wezen blijft het budget Letteren te beperkt. Ik zal me dan ook inspannen om via een directe verhoging ervan en via een aantal herschikkingen meer ruimte te creëren voor het beleid dat ik wil voeren. Een aantal beleidsopties blijven, naar hun

concrete uitwerking toe, afhankelijk van een substantiële verhoging van het letterenbudget.

Dit kan en mag geenszins betekenen dat met een verruimd budget meer gegadigden tevreden zullen kunnen worden gesteld. Ik wil een beleid voeren dat zich uitgesproken richt op wat wij in Vlaanderen nu reeds aan kwaliteit te bieden hebben en terzelfder tijd vanuit een identieke zorg voor de kwaliteit ruimte helpen scheppen voor vernieuwingsimpulsen.

In het literaire landschap tekenen zich momenteel een aantal lijnen af waar wij terdege rekening moeten mee houden. Een groot aantal van onze romanciers, dichters en essayisten geven hun werk in Nederland uit. Daarnaast is het een vaststaand gegeven dat Vlaanderen in het Nederlandstalige gebied en zelfs tot over onze grenzen heen een toonaangevende plaats heeft veroverd waar het de uitgave van kinder- en jeugdliteratuur, grote biografieën en kunstboeken betreft. Deze positionering kan door de prioritaire aandacht die ik er wil aan schenken via o.a. het productiefonds, nog versterkt worden.

Het letterenbeleid dat ik tijdens mijn legislatuur als minister van cultuur wil voeren, zal er over alle concrete initiatieven heen op gericht zijn een boekvriendelijk klimaat te scheppen. Van de auteur tot de lezer : iedereen die betrokken is bij het literaire gebeuren, dient in optimale omstandigheden te kunnen functioneren in een samenleving die het lezen als een wezenlijk bestanddeel van de menselijke vorming beschouwt. Voor de overheid is hier een boeiende taak weggelegd. In het vervullen van deze taak wil ik het beleid van mijn voorganger, minister Hugo Weckx, in grote mate continueren.

Aan het creëren van een boekvriendelijk klimaat kan ook worden bijgedragen door mensen die vanuit hun privé-situatie hun verantwoordelijkheid opnemen. Wie op politiek, economisch, cultureel of sociaal vlak een functie bekleedt die voor een brede groep van mensen herkenbaar is, kan ook naar onze schrijvers en hun lezers toe als voorbeeld fungeren. Het zou heel mooi zijn zowat overal in Vlaanderen onder het peterschap van prominente figuren kleine kernen te zien ontstaan, die zich als een olievlek uitbreiden. Of : als een leesvlek.

I. WERKEN AAN NETWERKEN : EEN OPEN LETTERENBELEID

“*Ik heb daarom de taal in haar schoonheid opgezocht.*” (Lucebert, Ik tracht op poëtische wijze). In mijn beleidsnota ‘werken aan netwerken’ van oktober 1995 heb ik de contouren geschetst van het perspectief waarin ik de prioriteiten plaats van het beleid dat ik als Vlaams minister van Cultuur, Gezin en Welzijn wil voeren in de legislatuur 1995-1999.

Met de idee van de netwerken, die ik in de titel van de beleidsnota nadrukkelijk naar voren heb willen schuiven, heb ik aandacht gevraagd voor de interferentie tussen de verschillende bevoegdheidsdomeinen die mij werden toevertrouwd. Ik wil niet in

de voormiddag minister van welzijn zijn, dan weer een bepaalde tijdsspanne de minister van Gezin en daarnaast ook nog de Cultuur behartigen.

De aandacht voor een creatief en zorgzaam Vlaanderen, die in het regeerakkoord staat ingeschreven, dient in alle initiatieven – dus ook diegene die buiten de mij toevertrouwde sectoren vallen – gericht te zijn op het creëren van een humane meerwaarde. Op cultuur dus.

De 'Beleidsbrief letteren' biedt op het veld van de literatuur de concrete invulling van de opties, zoals die in de voorafgaande beleidsnota werden aangeduid.

Ooit schreef Hella S. Haasse : *'Waar de leescultuur vervlakt, de taal verloedert, kan ook niet goed geschreven worden (...). Een literaire cultuur is ondenkbaar zonder taalbeheersing en verbeeldingskracht.'* Taal is een speelveld met een onbeperkte diversiteit aan creatieve mogelijkheden. Voor de filosoof Ludwig Wittgenstein waren de grenzen van zijn taal de grenzen van zijn wereld. In zijn taal en in de mate dat hij die ontwikkelt, werkt de mens aan zijn zelfrealisatie. In de taal drukt de mens zijn wezenlijke aanwezigheid in de wereld uit : zijn emotie, zijn verlangens, zijn dromen, zijn inzichten.

In zijn meest algemene betekenis dient een letterenbeleid daarom begrepen als een taalbeleid. Precies in de manier waarop de schrijvers omgaan met het medium taal, ver-woorden en ver-teksten zij wat er leeft in de samenleving. Literatuur en de kunst in het algemeen positioneren vanuit een individuele benadering en interpretatie de mens in de moderne maatschappij. Om die reden mag het letterenbeleid zich niet terugtrekken in een soort isolement.

Een open letterenbeleid haakt perfect in op de dynamiek van de maatschappij . Daarom wil ik in het gevoerde beleid het letterenveld waar mogelijk en gewenst relateren aan een aantal andere domeinen, die weliswaar niet steeds tot mijn bevoegdheden behoren, maar waar permanent overleg aangevoerd is.

Binnen de sociaal-culturele sector kunnen de bibliotheken actief en inspirerend participeren in de promotie en bekendmaking van de literatuur. In het netwerk van socio-culturele organisaties kunnen o.a. de gezinsorganisaties, seniorenorganisaties en leesclubs op hetzelfde vlak een rol spelen.

Vanuit economisch oogpunt kan onmogelijk voorbij worden gegaan aan het feit dat het boekbedrijf, naast de culturele functie die het bekleedt, ook een delta van werkgelegenheid schept.

De media-belangstelling voor onze literatuur kan aangewakkerd worden. Eerder dan, zoals voorheen vaak het geval was, de televisie af te schilderen als de grote boosdoener die het lezen in de weg staat, dienen wij ervan uit te gaan dat de televisie en andere audio-visuele media leesbevorderend kunnen zijn. Een degelijke boekenrubriek, met voldoende aandacht voor de Nederlandstalige productie, is hiervoor het aangewezen instrument.

Daarnaast dient, zeker binnen de prioritaire aandacht die ik in mijn letterenbeleid wil schenken aan de kinder- en jeugdliteratuur, ook met het onderwijs nauw samengewerkt. Waar leerkrachten op alle niveaus enthousiast hun leeservaringen delen met hun leerlingen en persoonlijk betrokken worden bij een aantal concrete acties – ik denk hierbij aan het succes van de Jeugdboekenweek -, wordt lezen weer een plezier en geen verplicht schoolwerk.

Ten slotte kan een open letterenbeleid niet voorbijgaan aan de culturele diversiteit van onze samenleving. Het multiculturele aspect zal, aansluitend bij het Gelijke Kansenbeleid van de Vlaamse regering, aan bod komen via specifieke acties gericht op de allochtonen.

Deze multi-sectorele benadering van de literatuur betekent ook dat we het overheidsbeleid moeten afstemmen op het gemeentelijke en provinciale subsidiebeleid. Voor het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest zal dit gebeuren op het niveau van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (VGC). Met alle betrokkenen dient permanent overleg gepleegd en kunnen afspraken worden gemaakt om de complementariteit in de beleidsvoering te versterken. Ik wil daarom het letterenbeleid zoals het wordt gevoerd op alle niveaus, in kaart brengen en zo een systeem van gedeelde verantwoordelijkheid opzetten.

Een open letterenbeleid dient ook, vanuit een volgehouden alertheid, een antwoord te formuleren op de voortdurende marktverschuivingen in het literaire landschap. Principieel gezien kunnen we beweren dat wie de kunst overlevert aan de markt, een aanbod van kunstuitingen kan verwachten dat precies beantwoordt aan de vraag van het publiek. Een vorm van verstrooiende kunst dus. Vanuit deze optiek dienen keuzes gemaakt die marktcorrigerend werken. Vernieuwers, die vanuit hun tegendraadsheid tegen de heersende trends in werken, dienen gestimuleerd te worden opdat ze hun aanwezigheid in het literaire landschap kunnen waarmaken. Dit mag geenszins betekenen dat het beleid enkel oog zou hebben voor schrijvers die zich vaak in een soort isolement terugtrekken. In mijn beleid wil ik de dialoog met de maatschappij zo breed mogelijk opentrekken.

Vernieuwende tendenzen hebben niet alleen te maken met scheppende kunstenaars zelf, momenteel staan wij ook voor de uitdaging van de nieuwste technologische evoluties. Ook op dit punt wil ik wat zich momenteel in een steeds sneller gaande beweging voordoet, mee laten spelen in het gevoerde beleid. Op het vlak van informatieverstrekking kunnen op kunst en literatuur gerichte CD-ROM's in belangrijke mate bijdragen tot een verantwoord gebruik van deze nieuwe media. Eind 1995 werd reeds een concrete stap in die richting gezet door in samenwerking met het departement onderwijs, een substantiële subsidie toe te kennen voor het aannemen van een CD-ROM over de jeugdliteratuur in Vlaanderen.

Kunst is vaak tegendraads, zoals ik hierboven al zegde. Lezen is hoe dan ook altijd een beetje subversief. Tegen alle overhaastheid in waarmee

tegenwoordig het leven wordt geleefd, citeer ik aan het slot van dit hoofdstuk de woorden van Anton Van Wilderode : “*Lezen is onbeweeglijk langzaam leven.*”.

SYNTHESE

Een dynamisch en open letterenbeleid dat aansluiting zoekt

- * *binnen het departement Cultuur, Gezin en Welzijn met bibliotheken, socio-culturele organisaties, gezin*
- * *met andere departementen : onderwijs, economie, media, gelijke kansenbeleid*
- * *met de verscheidene bestuursniveau toe : de VGC in Brussel, provincies, steden en gemeenten*
- * *met de nieuwe audio-visuele media*

II. CREATIEF VLAANDEREN : KWALITEITSZORG

Kwaliteit nastreven en bereiken is de voornaamste pijler van een beleid voor een creatief Vlaanderen.

De Vlaamse regering bereidt op dit ogenblik, binnen het kader van het Departementaal Integratieproject, een decreet op de kwaliteit voor, waarin de basisprincipes van beleid voorzien zijn voor de gesubsidieerde verenigingen en instellingen. Dit kaderdecreet moet nadien aangevuld worden met sectorale uitvoeringsbesluiten, die dan rekening zullen houden met de inhoudelijke specificiteit van elke sector.

Dit alles slaat vanzelfsprekend op verenigingen en instellingen, en niet op personen. Men weze gerustgesteld : Big Brother doemt niet op aan de einder. De overheid kan nooit de pretentie hebben het onmogelijke te doen en de vereiste kwaliteiten van een auteur wettelijk vast te stellen.

Meteen raak ik het probleem aan van de oordeelsvorming omtrent de kwaliteit van een literair werk. Wie tegenwoordig toch een aantal kwaliteitsparameters wil hanteren, kan onmogelijk nog obsessieel op zoek gaan naar een eenheid of een synthese. Hij moet leren omgaan met extremen. Wij leven thans in een (literair) ‘veel-stromenland’, waarin nieuwe trends zich in een eenparig versnelde beweging opvolgen. De discussie over wat al dan niet als kwaliteit kan worden aangezien, zal steeds weer nieuwe discussies oproepen.

Algemeen kunnen we nochtans beweren dat het relatief weinig moeite kost om te bepalen wat geen kwaliteit is. Markante tekortkomingen in het taalgebruik, de stijl, de structuur, de coherentie van de karaktertekening e.a. kunnen voor een literair werk voldoende aanwijzingen bieden om de ondermaatse kwaliteit of het eventuele ontbreken van kwaliteit te duiden.

De discussie over wat wel kwaliteit is, verloopt heel wat moeilijker. In de kunst bestaat immers dit fluïdum, dit ongrijpbare en onbepaalbare dat juist het verschil uitmaakt tussen kwaliteit en het gebrek eraan. Bovendien blijken gehanteerde kwaliteitsbeginsels vaak erg tijdsgebonden te zijn. J.S. Bach werd in zijn tijd afgedaan als niet-modern, ooit werden de impressionisten verbannen naar het ‘Salon des Refusés’ en Marcel Proust vond aanvankelijk voor zijn baanbrekend werk geen uitgever.

Een kwaliteitsgericht beleid veronderstelt dat ik me permanent informeer over de positie van het boek in onze samenleving. Dit kan in de eerste plaats gebeuren via wetenschappelijk onderzoek. Naast het onderzoek naar het lees-, leen- en koopgedrag in Vlaanderen, dat momenteel voor de tweede keer loopt in nauwe samenwerking met de Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen (VBVB), wil ik een diepteonderzoek laten uitvoeren, teneinde oorzaken en motieven van de gemeten gegevens op het spoor te komen. Dergelijk onderzoek kan voor de beleidskeuzes terzake belangrijke informatie opleveren.

Binnen de op te richten Raad voor Cultuur, die meer globaal het cultuurbeleid mee zal bepalen, wil ik mij, specifiek op het vlak van het letterenbeleid, laten bijstaan en adviseren door een sectorale adviescommissie. De samenstelling van deze commissie is van essentieel belang en het komt erop aan, net als in het verleden, de meest deskundige personen erin op te nemen. Momenteel zijn twee afzonderlijke commissies actief. De Commissie voor het Boek brengt adviezen uit die in de eerste plaats het algemene boekenbeleid betreffen. De Commissie van Advies ter Bevordering van de Nederlandse Letterkunde in België formuleert de adviezen in verband met het toekennen van subsidies aan auteurs en vertalers en aan literaire verenigingen, manifestaties en tijdschriften. Ik zal deze beide commissies inzake werking beter op elkaar afstemmen.

Daarnaast blijkt duidelijk dat, rekening houdend met het toenemende aantal aanvragen, de taak van de Commissie van Advies ter Bevordering van de Nederlandse Letterkunde in België steeds omvangrijker wordt. Daarom zal ik binnen het literaire veld een aantal onafhankelijke leescomités in het leven roepen, die in een beperkte samenstelling van deskundigen een vooradvies formuleren ten behoeve van de eigenlijke adviescommissie, die voor een eindadvies instaat.

Een permanente evaluatie van een letterenbeleid dat kwaliteit vooropstelt, moet mij toelaten een aantal gegevens waar nodig bij te sturen en tegelijk innoverend te werken. In het systeem van evaluatie neemt o.a. de openbaarheid van de advisering binnen elk segment van het letterenbeleid een belangrijke plaats in. Adviezen die door de commissie worden opgesteld, dienen daarom omstandig en naar de grond van de zaak – een goedkeuring of een afwijzing – gemotiveerd te worden en in die zin ook aan de betrokken aanvrager te worden meegegeeld. Bovendien zal ik de voorgelegde adviezen openbaar maken via publicatie.

Verder wil ik erop toezien dat de effecten van de subsidiëringen nadrukkelijk worden geëvalueerd. Steeds dient erover gewaakt dat voldoende ruimte wordt gecreëerd om de instroom van vernieuwende actoren mogelijk te maken. Meteen wil ik ook vermijden dat de subsidie-toekenning door de begunstigen als een 'verworven recht' wordt beschouwd. Al te vaak immers moet ik vaststellen dat precies daardoor een verstarring dreigt op te treden in de manier waarop met de creativiteit wordt omgegaan.

Waar mogelijk en aangewezen zal de afstemming van het beleid op Nederland verder worden geïntensifieerd, b.v. via een Taalunie-opdracht. Inzake de reglementering van de werkbeurzen en de samenwerking op internationaal vlak werden naar Nederland toe reeds belangrijke resultaten geboekt.

Dat de beleidsvoering zou moeten gebeuren door b.v. een gezamenlijk Fonds voor de Letteren lijkt me niet evident. De overheadkosten die gepaard gaan met de oprichting van dergelijk fonds, vallen niet in te passen in het budget Letteren. Concrete projecten voor de leesbevordering, die het lees- en boekenklimaat in het algemeen ten goede komen, kunnen een duidelijker aanwijsbare meerwaarde opleveren dan een Fonds voor de letteren. Overigens zal ik er blijven op toezien dat de administratie Cultuur, die de taken behartigt die in Nederland aan het Fonds worden toegewezen, op een directe en efficiënte manier voort blijft werken.

SYNTHESE

- * *stimuleren van de kwaliteit*
- * *publicatie van de grondig gemotiveerde adviezen*
- * *permanente evaluatie van de effecten van subsidiëring*
- * *samenwerking met Nederland*

III. ONDERSTEUNING VAN DE SCHEPPENDE KUNSTENAAR

“Nooit zal iemand die deze notities leest, het trage wit daartussen kunnen lezen, het lange wit, het twijfelende wit, het vleesetende wit, het wachtende wit, het drinkende wit (...). Nooit zal iemand dat wit daartussen kunnen lezen.” (Leonard Nolens, Blijvend vertrek. Dagboek 1983-1989).

Het maken van een literair werk kan onmogelijk worden gezien als een zuiver economisch productieproces waarbij de geïnvesteerde tijd en energie 'beloond' kunnen worden volgens een als normaal aanvaarde winstmarge die op het product van toepassing zou zijn. De creativiteit laat zich niet in een vooraf opgesteld en rigoureuus berekend tijdschema onderbrengen. Vaak is het zo dat naarmate de tijd die in het creatieve proces wordt geïnvesteerd,

groter is, ook de kwaliteit van het werk zal toenemen.

In het geheel van het literaire gebeuren, van de schrijver tot het boek en de lezer die het boek in handen krijgt, staat de schrijver voorop. Hij is het die aan de creatieve impuls concreet gestalte geeft.

Daarom zal ik in mijn letterenbeleid de steun aan de auteurs als een belangrijke prioriteit voorop stellen. Subsidieverlening kan in belangrijke mate bijdragen tot de artistieke en professionele ontwikkeling van de auteur.

Puur materiële beslommingen worden in het creatieve proces als een obstakel ervaren. Anderzijds leeft en werkt de schrijver ook in een maatschappelijk bestel, waarin hij sociaal moet kunnen functioneren. Toch ervaart de schrijver dit vaak als een aanslag op zijn artistieke vrijheid. In De vrek van Missenburg. Dagboek 1990 – 1993 schrijft Leonard Nolens: *‘De kunstenaar die naam krijgt, wordt naamloos: hij is een begrip – in de positieve of negatieve zin van dat woord – en heeft althans in de ogen van de buitenwereld, zijn broze contingentie van zich af geworpen en is publiek bezit geworden. En al zijn toekomstige energie zal erin bestaan, de broosheid van zijn oorspronkelijke en authentieke naamloosheid – dus van zijn echte naam – te bewaren of te heroveren – Dat is een onmogelijke onderneming.’*

De scheppende kunstenaar zoekt zichzelf te realiseren in zijn werk, of zoals Paul De Wispelaere schrijft: *‘De schrijver wordt voortgebracht door zijn eigen werk.’* (Het verkoolde alfabet).

Ik wil de auteurs de best mogelijke kansen bieden om deze doelstelling te realiseren. Daartoe is een aangepast statuut voor de kunstenaar nodig, terwijl de subsidieregelingen voor de auteurs stimulerend en ondersteunend dienen te werken.

Uit het overleg met de minister van justitie is gebleken dat bij de toepassing van de wet op het auteursrecht de openbare bibliotheken vrijgesteld zullen worden van de verplichtingen die voortvloeien uit deze wet. In deze optie wordt de discussie over het leenrecht afgesloten. Door de toepassing van de federale wet op het reproprecht komen wel middelen vrij die in overleg tussen de federale regering en de Gemeenschappen besteed dienen te worden aan de rechthebbenden. In het kader van de herziening van het bibliotheekdecreet zal ik bovendien stappen ondernemen om bijkomende middelen voor het letterenbeleid te realiseren zonder afbreuk te doen aan de federale keuze.

A. Statuut van de kunstenaar

Het letterenbeleid kan niet los worden gezien van de algemene discussie rond de positie van de kunst en kunstenaar in onze samenleving.

Dit stelt ook de vraag naar het statuut van die kunstenaar en de leefbaarheid van zijn beroep.

Niettegenstaande de noodzakelijke ingrepen daarvoor vooral op het vlak van sociale zaken, financiën, justitie (auteursrecht), arbeidsrecht liggen, en

deze materies vooral federale bevoegdheden betreffen, wil ik, als pleitbezorger van de kunstenaars, toch actief deelnemen aan het debat.

Ik volg van heel nabij de bespreking in de Kamer van Volksvertegenwoordigers van de wetsvoorstellen aangaande het sociaal statuut van de podiumkunstenaars. Ik ben verheugd te kunnen vaststellen dat bij alle fracties de politieke wil bestaat een uitweg te zoeken uit de impasse.

Een onuitvoerbare wetgeving is er de oorzaak van dat deze kunstenaars in een vacuüm zijn beland. Het is dan ook aan de wetgever om tegemoet te komen aan hun gerechtvaardigde eisen.

Het is duidelijk dat dit niet alleen geldt voor de podiumkunstenaars, maar voor de hele sector. Duidelijkheid en rechtszekerheid, gekoppeld aan rechtvaardigheid mogen in dit debat geen loze woorden zijn. Dit betekent ook dat de verbetering van de positie van de kunstenaars ook rekening houdt met de opdrachtgevers en kunstliefhebbers.

Niets ontmoedigt meer dan loodzware administratieve verplichtingen. Elk statuut dat dit met zich zou meebrengen, is gedoemd te mislukken. Het opleggen van nog meer financiële lasten is de doodsteek voor een sector die vaak overeind blijft door vrijwilligers, door onderbetaalde medewerkers of kunstenaars, door sponsors en de blijvende stimulans van de kunstliefhebber.

Uit studies en hoorzittingen is gebleken dat er een fundamentele behoefte is aan informatie. Ik herinner hier aan het Regeerakkoord, waarbij de kunstenaars werden ingeschreven in het federaal overleg, een stimulansenbeleid naar jonge kunstenaars werd aangekondigd en waar werd gesteld dat ook qua begeleiden, informeren en sensibiliseren van kunstenaars, opdrachtgevers en publiek een taak is weggelegd voor de Vlaamse overheid.

Een informatiecel voor de sector is bovendien het geschikte orgaan om te inventariseren en de broodnodige solidariteit tussen de kunstenaars onderling op gang te brengen.

B. Werkbeurzen

De werkbeurzen voor auteurs en literaire vertalers zijn belangrijk omdat ze de auteur de nodige ruimte bieden om met zijn kunst bezig te zijn.

Binnen de centrale doelstelling van een kwaliteitsbevorderend kunstbeleid wordt bij de toekenning van de werkbeurzen principieel rekening gehouden met de te verwachten kwaliteit van het werkplan dat door een auteur werd ingediend. Daarnaast dient er nauwlettend over gewaakt dat verschillende genres en, binnen deze genres, verschillende opvattingen over kunst een kans krijgen.

Het globale systeem van de werkbeurzen mag er geenszins toe leiden dat bepaalde smaakmonopolies of modieuze trends eenzijdig bevestigd of versterkt worden. De instroom, doorstroom en uitstroom van de gesubsidieerde auteurs dienen daarom permanent geëvalueerd te worden.

Om een gefundeerd oordeel te kunnen vellen over de kwaliteit van het te verwachten werk wordt in het reglement 'werkbeurzen' vooreerst bepaald dat van de aanvrager minimaal twee werken in boekvorm zijn gepubliceerd. Daarbij komen alleen werken in aanmerking die niet in eigen beheer werden uitgegeven. Bovendien dient de aanvraag vergezeld te zijn van 2 exemplaren van de twee meest recente, representatief geachte publicaties.

Teneinde de doorstroming te verzekeren kan hier het principe van de zogenaamde continuering toegepast worden waarbij een werkbeurs voor meer jaren wordt toegekend. Anderzijds dient jaarlijks een evaluatie te worden opgemaakt omtrent het voorgestelde werkprogramma van de auteur en de evolutie die hij ondertussen heeft doorgemaakt. Op die manier wil ik vermijden dat auteurs, alleen omwille van hun naambekendheid of omdat zij nu eenmaal behoren tot het literaire establishment, 'ten eeuwigen dage' op een werkbeurs zouden kunnen rekenen.

In die optiek zal ik, zonder daarom een strikte regelgeving te ontwerpen waarbinnen nauwelijks nog kan worden gemanoeuvrerd, rekening houden met de reële sociale situatie van de auteur die een aanvraag voor een werkbeurs indient. De vraag dient hier gesteld of de auteur al dan niet een (bijkomend) beroep uitoefent, of hij met pensioen is, en in hoeverre behoorlijk gehonoreerde optredens op literaire manifestaties, de verkoop van de boeken en desnoods het verwerven van literaire prijzen een substantiële bron van inkomsten vormen.

Sinds 1992 is, ten gevolge van de non-discriminatiebepaling in het EEG-verdrag, het toekennen van de werkbeurzen in Vlaanderen afgestemd op Nederland. Ik wil het overleg met Nederland voortzetten om de systemen van beide landen harmonisch op elkaar af te stemmen, zonder ze evenwel volledig te integreren. Elk land dient de eigenheid van zijn beleid te kunnen vrijwaren. Er zijn trouwens verschillen die verantwoord kunnen worden door een andere politieke zeden of door een verschil van bestuurlijke aard, zoals bv. het fiscale regime in een land of de vorm van adviesregeling.

Om een gelijksporigheid te bereiken tussen Vlaanderen en Nederland werd sinds 1992 gekozen voor het systeem van de maandeenheden. Het maximum aantal maandeenheden is in Vlaanderen vastgesteld op acht, in Nederland op twaalf. Een maandeenheden bedraagt in Vlaanderen momenteel 81.500 Fr. netto.

Naar analogie met het Nederlandse systeem werd een inkomensgrens vastgelegd : boven een individueel nettobelastbaar inkomen van 1.250.000 Fr. wordt geen subsidie uitbetaald. De definitieve subsidie kan nooit meer zijn dan het verschil tussen de inkomensgrens en het individueel netto-belastbaar inkomen van de aanvrager. Indien het reëel verwachte inkomen voor het jaar van aanvraag veel lager ligt dan het netto-belastbaar inkomen van het op het ingediende belastingformulier vermelde bedrag, kan daarmee rekening worden gehouden. De administratie kan achteraf controle doen op het werkelijke netto-belastbaar inkomen van het jaar

van aanvraag en zonodig overgaan tot terugvoering van het te veel betaalde bedrag.

Overleg tussen de Vlaamse administratie en het Nederlandse Fonds voor de Letteren heeft ertoe geleid dat een regeling werd uitgewerkt om dubbele subsidiëring te vermijden. Deze regeling voorziet dat wanneer een auteur bij beide instanties een beurs toegekend krijgt, het gemeenschappelijk aantal eenheden wordt gedeeld tussen beide instanties; het resterende aantal eenheden valt dan ten laste van de overheid die de grootste beurs toekende.

Het krediet-werkbeurzen bedraagt momenteel 17,8 miljoen frank. Het liet in 1995 toe dat in totaal 80 werkbeurzen – er werden 277 aanvragen ingediend – werden toegekend, gaande van 3 tot 8 maandeenheden.

Gelijksporigheid met Nederland moet er ook komen inzake het tijdstip van de uitbetalingen van de werkbeurzen. Daarom werd een tijdschema opgesteld dat de administratie, de adviescommissie en mezelf moet toelaten de uitbetaling van de werkbeurzen te laten gebeuren uiterlijk binnen de 3 maanden na het uitbrengen van het advies.

Vernieuwers krijgen in mijn letterenbeleid specifieke aandacht. Het is toch de taak van de overheid erop toe te zien dat ontwakend literair talent niet verloren gaat. Een uitgesproken neiging om vooral veilige keuzes te maken werkt verlamdend op alle vernieuwingstendenzen die zich binnen het artistieke gebeuren aandienen.

Binnen het huidige literaire klimaat is het zo dat debutanten vaak, zonder de nodige kritische afstandelijkheid, de hemel worden ingeprezen of ten gronde gekraakt. Een beginnende schrijver wordt daardoor in het eerste geval vaak in een bepaalde hoek geduwd, in het tweede geval worden hem de kansen ontnomen verder te werken aan de ontwikkeling van zijn oeuvre. Hier blijft van toepassing hetgeen Primo Levi zei: *'Wie schrijft is vrij de taal of de non-taal te kiezen die hem het meest aanspreekt, en alles is mogelijk: dat een tekst die duister is voor de schrijver zelf helder en toegankelijk is voor wie hem leest; dat een voor tijdgenoten onbegrijpelijk geschrift tientallen of honderden jaren later duidelijk en beroemd wordt.'* (Primo Levi, *Over duister schrijven*, Nieuw Wereldtijdschrift 5, 1989).

Precies om de vernieuwers te ondersteunen die tegen de stroom van de vigerende tendenzen in een aparte stem laten horen, zal ik binnen het systeem van de werkbeurzen ruimte creëren voor 'stimuleringsbeurzen'. Beginnende, veelbelovende schrijvers, prozaïsten, dichters, essayisten, die nog niet in aanmerking komen voor een werkbeurs, zouden op die manier kunnen werken aan de verdere ontwikkeling van hun schrijverschap. Een stimuleringsbeurs dient niet noodzakelijk bepaald te worden volgens het systeem van de maandeenheden. De adviescommissie kan, los van de adviezen in verband met de werkbeurzen, auteurs die als debutant een eigen stem laten horen, naar voren schuiven voor een mogelijke eenmalige subsidiëring.

C. Additionele honoraria voor tijdschriften

Sinds lange tijd wordt deze subsidie toegekend aan literaire en culturele tijdschriften die op kwalitatieve en permanente basis substantiële literaire bijdragen publiceren. Ze zijn bedoeld om deze tijdschriften, die het commercieel en financieel toch wel moeilijk hebben op onze beperkte markt, in staat te stellen een zekere vergoeding te betalen aan auteurs, die gedichten, prozafragmenten, essays of andere waardevolle literaire bijdragen leveren. Het is voor deze tijdschriften enerzijds uiterst belangrijk interessante auteurs te kunnen aantrekken, maar het is anderzijds elementair dat deze auteurs op een professionele basis worden behandeld en een behoorlijke honorering ontvangen. Daartoe is het nodig dat de overheid binnen een kwaliteitsgericht letterenbeleid de nodige middelen daartoe ter beschikking stelt.

Tot hiertoe gebeurde de toekenning van subsidies aan literaire tijdschriften voor de betaling van de additionele honoraria aan de hier publicerende auteurs op basis van het aantal verschenen literaire pagina's per semester waarvoor een vergoeding a rato van 240 frank per 1000 lettertekens werd uitbetaald.

D. Steun voor boeken

Dit is een nieuw element in het letterenbeleid. Totnogtoe werden auteurs – en in mindere mate ook de uitgevers – gedeeltelijk gesteund door de zogenaamde 'steunaankopen', d.w.z. dat op advies van de commissie Letteren boeken werden aangekocht bij de uitgevers aan detailhandelverkoopprijs. De boekhandelsmarge die in deze prijs is begrepen, diende door de uitgever aan de auteur vergoed te worden. Tevens kon de uitgever op een kleine tegemoetkoming rekenen via de marge die eveneens in de prijs is begrepen.

Het effect van dit ondersteuningsmiddel dient erg gerelativeerd te worden. Bovendien is het een vrij omslachtige, want onrechtstreekse en moeilijk controleerbare operatie om het beoogde doel te bereiken, namelijk de auteur steunen voor het gepresterde werk. Bijkomend gegeven hier is dat ongeveer een derde van het beschikbare budget werd besteed aan de aankoop van leesexemplaren ten behoeve van de Adviescommissie. Eigenlijk mag worden verondersteld dat een auteur, die in aanmerking meent te komen voor een steunaankoop, i.c. het toekennen van een steun voor zijn gepubliceerd werk, persoonlijk deze leesexemplaren zou indienen samen met de aanvraag.

Concreet kan aan de auteur van een literair werk een publicatiepremie worden toegekend, die minimum 10.000 frank en maximum 50.000 frank zal bedragen. Dit systeem heeft meteen ook het voordeel dat de jonge en debuterende auteur, die nog niet in aanmerking komt voor een stimuleringsbeurs, wel een tegemoetkoming ontvangt die hem ertoe kan aanzetten verder te werken aan een schrijversloopbaan.

De werken die worden ingezonden ter aanvraag van deze publicatiepremies, worden beoordeeld door de adviescommissies op basis van de literaire kwaliteit, het volume, het genre en eventueel de verkoopbaarheid. En uiteraard moet hier ook rekening gehouden worden met de eventuele subsidie die een auteur al ontvangt binnen het systeem van de werkbeurzen.

Hier dient, net zoals voor het werkbeurzensysteem, de non-discriminatieregel op nationaliteitsgronden van de Europese Unie in acht te worden genomen. Dit impliceert dat de aanvragers zowel vanuit Nederland als vanuit Vlaanderen zich tot beide overheden kunnen wenden voor deze vorm van subsidiëring. Er zal dus moeten op toegezien worden dat dubbelfinanciering wordt uitgesloten.

Met het oog op het gevoerde vertaalbeleid en de eraan gekoppelde verspreidingsmogelijkheid van oorspronkelijk Vlaams literair werk, zal er ruimte moeten blijven voor de aankoop van een aantal exemplaren. Deze aankoop zal echter vooral nog kunnen gebeuren met het oog op de 'vertaalbaarheid' en de ermee samenhangende omvang van verspreiding. Ook zal binnen de aankooppolitiek nadrukkelijk rekening worden gehouden met de boeken voor peuters, kleuters en beginnende lezers, die ik aan onthaal- en opvangcentra wil bezorgen.

E. Lezingen scheppende kunstenaars

Naast het algemene belang op het vlak van kunst- en cultuurspreiding vertegenwoordigen de auteurslezingen ook een niet onbelangrijke vorm van steun aan de auteur zelf. In 1995 werd het beschikbare budget van 10,9 miljoen frank aangevuld met 800.000 frank uit het budget leesbevordering, zodat in totaal 2.380 lezingen gesubsidieerd konden worden. In de regel werd 5.000 frank per lezing toegekend; indien het meer dan 1 lezing per dag betrof werd dit bedrag binnen de bestaande regelgeving progressief verlaagd tot 4.000 frank of 3.000 frank volgens het aantal lezingen.

Het explosieve succes van de Jeugdboekenweek, die telkenjare begin maart is gesitueerd, heeft ervoor gezorgd dat nu al enkele jaren na elkaar het budget lezingen was opgebruikt in het eerste trimester van het lopende werkjaar. Daarom heb ik voor 1996 een wijziging doorgevoerd in het systeem. Het aantal lezingen dat aan een organisator kan worden toegewezen, blijft onveranderd op twaalf. Wel wordt het aantal lezingen per auteur gereduceerd van 20 tot 15, waarbij jeugdauteurs in het kader van de Jeugdboekenweek vijf bijkomende lezingen kunnen opnemen. Met deze maatregel, die eind '96 grondig zal worden geëvalueerd en waar nodig herzien, wil ik de auteurslezingen spreiden over een groter aantal auteurs en over een ruimere tijdsperiode.

Een eerste onderzoek van het lezingensysteem heeft uitgewezen dat ruim 70% van de lezingen toegewezen wordt aan scholen en aan openbare bibliotheken die voor een specifiek schoolpubliek lezingen organiseren. Binnen het kader van de complementariteit van het algemene beleid van de Vlaamse regering kan de samenwerking met het departement Onderwijs (de schoollezingen) en de provinciale en gemeentelijke besturen (de bibliotheken) leiden tot een brede, leesbevorderende aanpak. Daarnaast dient in een aantal aanwijsbare gevallen rekening gehouden met het direct te verwachten succes qua opkomst bij literaire lezingen. Waar organisatoren kiezen voor de minste risico's door een succesauteur te programmeren, hoeft een tussenkomst van de overheid niet. De steun moet gaan naar beloftevolle nieuwelingen en naar een subtop waarvan verwacht mag worden dat zij in de toekomst verder kwalitatief hoogstaand werk zullen afleveren.

Ten slotte wil ik het lezingensysteem inhoudelijk scherper stellen. Kinderen, jongeren en volwassenen dienen actief te kunnen participeren aan het literaire gebeuren dat een auteurslezing in wezen is. Aan de organisatoren zal ook, zonder hen hierbij tot een hoop administratief werk te verplichten, gevraagd worden een evaluatieformulier in te vullen, waarin o.a. verslag wordt uitgebracht over de aard en het verloop van de betreffende lezing.

F. Vlaamse literatuurprijzen

Deze vorm van officiële erkenning en bekroning van een kunstenaar drukt de waardering uit die de Vlaamse overheid voor haar creatieve kunstenaars heeft.

Op het budget letteren is per werkjaar 1 miljoen of 1,5 miljoen frank voorzien voor de driejaarlijkse literatuurprijzen. In 1995 werden drie literaire prijzen toegekend van elk 500.000 frank: voor poëzie (Stefan Hertmans), voor jeugdliteratuur (Gregie De Maeyer) en voor vertalingen van Nederlandse Letterkunde (Maria Csollany). In 1996 zal de prijs voor verhalend proza worden toegekend, eveneens voor een bedrag van 500.000 frank, terwijl 1 miljoen voorzien is als prijs ter bekroning van een schrijverscarrière. In 1997 komen toneelliteratuur en essay aan bod; in 1998 zijn opnieuw de poëzie, jeugdliteratuur en vertalingen aan de beurt, in 1999 verhalend proza en de schrijverscarrière.

Ik wil de zeven Literatuurprijzen, die officieel nog steeds 'driejaarlijkse staatsprijzen' zijn, officieel omvormen tot 'Vlaamse literatuurprijzen voor (resp.) poëzie, jeugdliteratuur, vertalingen, proza, toneelliteratuur, essay en een schrijversloopbaan.'

Verder wil ik, teneinde de weerklank te verhogen die deze bekroning inhoudt, in overleg met de Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen de uitreiking laten plaatsvinden ter gelegenheid van de jaarlijkse Boekenbeurs in Antwerpen.

SYNTHESE

Actiepunten ter ondersteuning van de auteur

- * *sociaal en fiscaal statuut* :
 - *ondersteunen van de initiatieven die terzake worden genomen op federaal niveau*
 - *operationeel maken van de ombudsdienst*
- * *werkbeurzen*
 - *het systeem verfijnen door mogelijke continuering, door evaluatie en door samenwerking met Nederland*
 - *aandacht voor de debutanten door het instellen van stimuleringsbeurzen*
- * *het toekennen van additionele honoraria voor tijdschriften en publicatiepremie's voor boeken*
- * *aankoop binnen vertaalbeleid en specifieke aandacht naar de jongste boekgebruikers toe*
- * *lezingen* :
 - *permanente evaluatie.*
 - *samenwerking met bibliotheken en onderwijs.*
- * *Vlaamse Literatuurprijzen : verhogen van de weerklank door uitreiking tijdens de Boekenbeurs*

IV. PRODUCT-ONDERSTEUNING

A. Het boek

'Is een zelfstandige Vlaamse uitgeverij nog wel haalbaar? Moet de Vlaamse uitgever het dan stellen met de kruimels die van de tafel vallen? Is er m.a.w. nog wel een toekomst voor de Vlaamse uitgeverij?' (De Vlaamse Gids, 4/1995)

De uitgeverij heeft het, zoals vele andere sectoren in het bedrijfsleven, moeilijk, met dien verstande dat het boek door de overheid nooit adequaat werd gesteund. De Vlaamse uitgeverij heeft zich in de loop van de jongste jaren geconcentreerd op enkele sterke punten, waarbij literatuur voor volwassenen een achterstand heeft. De lasten op de sector zijn steeds zeer groot geweest, de papierenprijzen erg variabel en tot voor kort was het voor de Vlaamse uitgevers erg moeilijk om de grens met Nederland te overschrijden. Het school-, kinder- en jeugdboek werd in Nederland vaak afgewezen omwille van een 'Vlaams' taalgebruik dat, soms inderdaad verschillend, als oncorrect werd afgewezen. Voor de Vlaamse literatuur bestond in Nederland lange tijd slechts een geamuseerde belangstelling, enkele auteurs niet te na gesproken, en de Nederlandse boekhandel was zeker geen vragende partij voor de Vlaamse literatuur.

Hierin is tegenwoordig een fundamentele kentering gekomen, maar ondertussen hebben de Nederlandse uitgeverijen, dankzij een aanzienlijk groter afzetgebied, overheidssteun, een rationeel zakelijk beleid en fusering, het Vlaamse literaire boek in grote mate naar zich toegetrokken. Vele Vlaamse auteurs worden gepubliceerd door een Nederlandse uitgever, anderen zitten vaak bij een Vlaamse

literaire uitgever die deel uitmaakt van een Nederlands uitgeversconcern. Een aantal jonge auteurs wil na het eerste of tweede boek naar een Nederlandse uitgeverij overstappen met de hoop ook in Nederland door te breken.

Uitzondering hierop vormen alvast de bloeiende Vlaamse uitgeverijen van jeugdliteratuur, die zeer actief, creatief en expansief zijn. De jaarlijkse opgemerkte participatie aan de Boekenbeurs te Bologna, waarvoor de Vlaamse Uitgeversvereniging overigens een structurele overheidssteun ontvangt, is daar een internationale exponent van. Ook op het domein van de kunstboeken geniet de Vlaamse uitgever internationale faam.

Naast deze historisch gegroeide situatie kennen wij thans de reconversie van een aantal deelfondsen naar het elektronische boek, de CDI en CD-ROM. Dit zal het literaire boek beslist niet essentieel beïnvloeden, maar het zal spoedig een deel van de markt veroveren op het stuk van het vulgariserende boek, de encyclopedie, het schoolboek.

De productiekost van het elektronische boek is zo groot dat het gevaar niet denkbeeldig is dat het Nederlands in deze snel groeiende sector geleidelijk, zonet spoedig, verdwijnt ten gunste van het Engels. Dit zou alleen maar de roep van de voorstanders van het Engels, of beter gezegd van het Euro-Engels, als nieuwe lingua franca versterken en meteen de Vlaamse strijd voor de eigen taal naar de elektronische history-CD's verbannen. Overheid en uitgevers moeten daarom als partners de snel groeiende macht van de nieuwe media tegevoet treden.

Deze huidige situatie en de te verwachten evolutie binnen het uitgeversvak maken het systeem van de productiesubsidie meer dan ooit noodzakelijk. Deze subsidie behelst een directe vorm van ondersteuning om de productie van cultureel waardevolle teksten mogelijk te maken of te stimuleren. Ze moet ervoor zorgen dat de uitgave van weinig commercieel maar waardevol werk voor de uitgever en de auteur mogelijk wordt. Zowel het literaire erfgoed als actuele, vernieuwende teksten kunnen voor een productiesubsidie in aanmerking komen.

Ik wil het bestaande budget voor productiesubsidies, dat thans op 4,2 miljoen frank is vastgelegd, aanzienlijk opdrijven. Alleen al het uitgeven van een boek creëert een netwerk van tewerkstelling, van de schrijver tot de uitgever zelf, met tussen hen in de ontwerper van de lay-out, de illustrator, de drukker, de boekbinder... En eens het product af is, komt een marktmechanisme in beweging, dat een aantal verregaande gelijkenissen vertoont met dit van de dagelijkse consumptiegoederen.

Daarom zal ik met mijn collega-minister van Economische Zaken een productiefonds oprichten, waarin het literaire kwalitatieve aspect wordt gereflecteerd aan de economische impact van het boekbedrijf in het algemeen. Een adviescommissie, samengesteld uit vertegenwoordigers van beide departementen, dient de aanvragen te beoordelen. Bovendien zou het bestaande systeem van productiesubsidie binnen deze nieuwe structuur omgevormd dienen te worden om via experimenten te

komen tot een echt productiefonds dat binnen de administratie functioneert.

In overleg met beide adviescommissies en de uitgevers zal ik tenslotte de nodige stappen zetten voor de instelling van het Vlaams wettelijk depot.

B. De tijdschriften

Tijdschriften dragen essentieel bij tot de canonvorming in de kunst, ze vormen stromingen, informeren over buitenlandse stromingen, sluiten zich hierbij aan of bekampen ze. Voor beginnende auteurs bieden de literaire tijdschriften een forum aan dat hun de sprong naar een publicatie in boekvorm mogelijk maakt of vergemakkelijkt. De tijdschriften maken aldus deel uit van ons cultureel patrimonium en moeten adequaat gesteund worden.

Tot hiertoe werd aan een twintigtal tijdschriften, naast een additioneel honorarium bestemd voor de erin publicerende auteurs en essayisten (zie hoger), een werkingstoelage toegekend. Van andere tijdschriften werden twintig of meer abonnementen afgenomen als specifieke vorm van steunaankoop. Telkenjare weer rijzen in de tijdschriftensector moeilijkheden wat betreft de steun aan de theater-tijdschriften en de algemene culturele tijdschriften. Beiden moeten immers, naast de literaire tijdschriften, ook geadviseerd worden door de Adviescommissie Letteren.

In het letterenbeleid wil ik in de toekomst een nieuwe visie op de tijdschriftensector tot ontwikkeling laten komen. De literaire, kunstkritische en cultuurpolitieke periodieken die als belangwekkende instrumenten kunnen worden beschouwd voor een bepaalde kunstensector of binnen het algemene culturele veld, zullen in een algemeen tijdschriftenbeleid worden opgenomen. Ik zal mij hieromtrent laten adviseren door een adviescommissie, waarin vertegenwoordigers uit de diverse deelsectoren zijn opgenomen.

Ik meen dat naast de maatschappelijke relevantie van het tijdschrift, het aantal abonnementen een van de meetfactoren kan zijn, op voorwaarde dat dit gerelateerd wordt aan de aard van het tijdschrift. Een tijdschrift kan zich immers tot een klein publiek van kenners richten door zich te beperken tot een bepaald gebied van de kunstcreatie en de kunstbeleving. Het kan zo een zeer zinvolle functie vervullen, die subsidiëring rechtvaardig maakt. Ook jongerentijdschriften dienen hier, vanuit de aandacht voor de vernieuwers, ernstig in aanmerking genomen te worden.

Inzake de literaire tijdschriften dringt een scherpe keuze zich op. Voor het geheel van deze nieuwe tijdschriftenpolitiek zal ik bijkomende middelen vrijmaken.

SYNTHESE

* *Het boek : een productiefonds in samenwerking met departement Economie.*

* *Uitwerken van een globale tijdschriftenpolitiek voor literaire, cultuurpolitieke en kunstkritische tijdschriften.*

V. MEDIATOREN

‘Soms kiest een boek zijn lezer.’ (Gaston Durnez, Boekineren).

In dit hoofdstuk van de beleidsbrief letteren gaat de aandacht naar de mediators die het boek als afgewerkt product naar zijn uiteindelijke bestemming brengen, namelijk de lezer. Hoe eigenzinnig soms en vaak zelfs op een heel beperkt publiek gericht een literair werk ook moge zijn, een schrijver wil uitgegeven en gelezen worden.

Op weg naar de lezer heeft het literaire boek een aantal steunpunten nodig, die als hefboomen kunnen fungeren om boek en lezer naar mekaar toe te halen. Binnen het brede maatschappelijke gebeuren spelen het gezin, het onderwijs, de media, de bibliotheken en de verenigingen hier een belangrijke rol.

In mijn letterenbeleid wil ik daarnaast de dynamiek ontwikkelen die erop gericht is een aantal specifieke steunpunten optimaal te laten functioneren ten dienste van de lezer.

A. De boekhandel

De boekhandel neemt een onvervangbare plaats in in het landschap dat bevolkt wordt door schrijvers, uitgevers, illustratoren, distributeurs en... lezers. In de eerste plaats fungeert de boekhandel als doorgeefluik. Hier rust een enorme verantwoordelijkheid op de schouders van de boekhandelaar. Die is zakenman, want hij verdient zijn brood met het verkopen van een product. Het boek heeft nood aan een goede verspreiding, maar, en hier ligt precies de uitdaging voor de boekhandelaar, het is geen gewone commercie. Het moment is aangebroken dat al wie met het boek te maken heeft, gaat inzien dat het boek meer vraagt dan een toepassing van de wetten van het commerciële denken, zoals die worden uitgedacht en toegepast binnen andere sectoren van de markt. Een boekencultuur die alleen nog wordt ingevuld dank zij de toptienlijsten en een reeks zwaar gepromote bestsellers, dreigt totaal te verschromelen. Willen wij die dreiging tegen gaan, dan dient het klimaat geschapen waarin de boekhandel alle kansen worden geboden om ook het minder commerciële boek aan bod te laten komen.

Daarom steun ik tenvolle de initiatieven rond de vaste boekenprijs. Die moet de boekhandel, in steden en gemeenten, de nodige kansen bieden om de concurrentie aan te gaan met mega-verkooppunten en om de lezer een kwalitatief hoogstaand aanbod te blijven verzekeren. De vaste boekenprijs is een federale aangelegenheid, waartoe momenteel een wetsvoorstel werd ingediend door L. Caluwé. Met de federale minister van Economische Zaken wil ik

de gesprekken die daarover momenteel aan de gang zijn, verderzetten. Het voorstel regelt de vaste boekenprijs, waartegen binnen de Europese Unie geen principieel verzet bestaat, voor de drie Gemeenschappen van ons land.

Ik wil over het dossier 'vaste boekenprijs', dat nu al jaren onafgewerkt is gebleven, klare taal spreken: mocht blijken dat er op federaal niveau geen overeenstemming bereikt kan worden en mocht ook het Nederlands systeem van vrijwillige afspraken niet aan de eisen voldoen van elke betrokken partij binnen de boekenmarkt, dan zal ik de sector hierover duidelijk informeren. In geen geval wens ik rond de vaste boekenprijs een loze belofte te maken, die in eindeloze en vage besprekingen verzandt.

Nadrukkelijker dan tot nu toe het geval is, zal de boekhandelaar zich in de toekomst **professioneel** dienen op te stellen. Een structurele opleiding en, daarop aansluitend, permanente bijscholing zijn essentiële voorwaarden daartoe. Het boekbedrijf vergt een hoogstaand service-aanbod aan de kopers. Informeren, keuzes begeleiden, bestellen en bijbestellen zijn daarbij zeer belangrijke elementen. Daarom wil ik, in nauwe samenwerking met de Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen, een **vakopleiding boekenbranche** uitwerken voor de huidige en toekomstige boekhandelaren. Deze vakopleiding zou, naar analogie met het Nederlandse model, ook specifiek voor het Vlaamse boekenbedrijf georganiseerd kunnen worden. Aan het volgen van deze opleiding zou, mogelijk onder de vorm van het toekennen van een kwaliteitslabel, een erkenning voor de boekhandelaar gekoppeld dienen te worden. Met de bibliotheeksector zou dan een niet bindende overeenkomst gesloten kunnen worden dat de aankoop van de boeken bij voorkeur in deze 'erkende' boekhandels zou gebeuren.

B. Specifieke informatieverstrekkers

'Bovendien is het steeds minder waar dat goede wijn geen krans behoeft: moderne consumenten, ook cultuurconsumenten, willen steeds beter geïnformeerd worden.' (Vic Nachtergaele, in *Kultuurleven*, 2/1996).

Ik wil de notie steunpunten verder uitbreiden, niet of zeker niet in de eerste plaats door nieuwe organisaties in het leven te roepen, maar door bestaande organisaties dit predikaat toe te kennen.

De bedoeling van deze nieuwe notie is dat deze organisaties informatie en begeleiding kunnen bieden aan al diegenen die interesse hebben voor het boek. Voor de overheid kunnen de steunpunten daarnaast ook daadwerkelijk mee een eerste rol spelen in het uitvoeren van opdrachten. Zo kunnen ze belangwekkend zijn voor het beleid en voor de realisatie van de beleidsopties op het terrein.

Dergelijke organisaties kunnen voor zo'n functie aangeduid worden omdat ze in het landschap van de letteren een prominente, misschien wel een unieke plaats innemen door hun specialisatie en verzamelde knowhow voor een belangrijk segment van onze literatuur. Ze beschikken o.a. over een

uitgebreide, degelijke en blijvend geactualiseerde documentatie. Ze ontplooiën een markante werking en zetten acties en activiteiten op die een onmiskenbare uitstraling hebben. Daardoor kunnen ze ook bijdragen tot de promotie van de schrijvers en het boek.

Hun werking moet eventueel ook via netwerken voldoende afgestemd zijn op contacten met het buitenland, zodat ze eveneens een vertegenwoordigende taak voor de Vlaamse Gemeenschap kunnen opnemen. In elk geval moeten deze organisaties in de mate dat de overheid ze als een werkelijk steunpunt bestempelt, hetzij als informatiecentrum, hetzij om ze opdrachten toe te vertrouwen, voldoende slagkracht kunnen ontwikkelen of mobiliseren om beleidsprioriteiten te realiseren in het segment van de sector waar ze hun belangrijkste activiteiten ontplooiën.

Om met dit steunpunt-concept van start te gaan lijken mij op dit ogenblik twee organisaties voor dit alles in aanmerking te komen: het Nationaal Centrum voor Jeugdliteratuur en het Poëziecentrum.

In de loop van de 20 jaar dat het Nationaal Centrum voor Jeugdliteratuur (NCJ) bestaat, heeft het structureel een vaste vorm en werking opgebouwd. Het is een uniek centrum van informatie en documentatie geworden op het vlak van de kinder- en jeugdliteratuur in Vlaanderen dat heel wat kennis terzake heeft verzameld. Alle geïnteresseerde instellingen en sectoren kunnen er terecht: auteurs, uitgevers, bibliotheken, scholen, culturele verenigingen en overheid. Om de steunpuntfunctie te optimaliseren zou het NCJ dit alles nog meer kunnen systematiseren en op een actieve manier ontsluiten. Het spreekt voor zich dat het NCJ zich op het vlak – zowel qua ideeëngoed als qua activiteiten – van de leesbevordering bij jongeren als belangrijk steunpunt moet kunnen opwerpen, zeker vermits dit toch een van de belangrijkste prioriteiten is in het letterenbeleid.

Het Gentse Poëziecentrum bekleedt sinds geruime tijd in Vlaanderen – en eigenlijk in het hele Nederlandstalige gebied – een vooraanstaande plaats in de bevordering van de Vlaamse en Nederlandse poëzie. Het centrum bezit een goed georganiseerde documentatie-afdeling en is dus bijzonder geschikt voor de functie van informatiebaken.

Deze informatietaak wordt trouwens zowel vervuld naar de geïnteresseerde 'toevallige' gebruiker (b.v. leerkrachten, studenten) als naar de 'geëngageerde' gebruiker en de auteur zelf, o.m. via het voorreffelijke tijdschrift *Poëziekrant*.

Beide steunpunten, het NCJ en het Poëziecentrum, ontvangen jaarlijks een subsidie voor hun werking. Specifieke activiteiten die door hen worden opgezet of waarvoor hun medewerking wordt gevraagd, kunnen na een gunstige advisering van het ingediende dossier, rekenen op projectsubsidies.

SYNTHESE

het boek op weg naar de lezer via

- * *de boekhandel*
 - *Ondersteunen van de initiatieven op federaal niveau i.v.m. de vaste boekenprijs*
 - *kwaliteitslabel boekhandel : uitwerken van opleiding boekenbranche*
- * *specifieke informatieverstrekkingen die als steunpunt worden uitgebouwd :*
 - *Nationaal Centrum voor Jeugdliteratuur*
 - *Poëziecentrum Gent*

VI. RECEPTIE – ONDERSTEUNING

*‘Alleen de lezer, en niemand anders, brengt een geschreven tekst tot leven. Een tekst is een dood ding, als hij niet door een lezer, die tevens een goed verstaander is, tot leven wordt gewekt. (...) Teksten zijn geen levende wezens, ze kunnen niets uitleggen of verdedigen, ook zichzelf niet. Ieder geschrift is aangewezen op mensen die het lezen of interpreteren. Een tekst heeft een mens nodig om iets te kunnen betekenen. Slechts **door** en **voor** een mens betekent hij iets !’* (Jozef Deleu, Een beetje Columbus zijn).

De lezer leest de literaire tekst wakker. Zo raken wij een van de meest wezenlijke aspecten van het kunstgebeuren : met de uiteindelijke ontvanger van het kunstwerk – de lezer, de luisteraar, de toeschouwer – wordt een nieuw proces van creativiteit op gang gezet waar de ontwerper van het werk nauwelijks nog vat op heeft, meer zelfs : waar hij eigenlijk geen rechten meer op kan laten gelden. ‘Tot capita, tot sensus’ : in de receptie van het kunstwerk spelen voor de ontvanger individuele motieven en beweegredenen mee die het werk een nieuwe dimensie meegeven. Intellectueel, gevoelsmatig en op het niveau van de smaakvorming ontspint zich een kritische dialoog tussen de schepper, die aanwezig is in zijn werk, en de ontvanger. Waar de ruimte wordt geschapen en het klimaat gecreëerd waarin de dialoog op gang kan komen, kan terecht van een democratische kunstbeleving gesproken worden.

Achtereenvolgens komen hier een aantal meer algemene aspecten van mijn beleid op het vlak van de leesbevordering aan bod. Daarna volgt een overzicht van de concrete projecten, die op duidelijk omschreven doelgroepen gericht zijn.

1. Lezingen, manifestaties en verenigingen

In het hoofdstuk ‘Ondersteuning van de scheppende kunstenaar’ wees ik reeds op het belang van de literaire lezingen en manifestaties voor de auteurs zelf. Beide beleidspunten hebben in het verleden voldoende hun belang aangetoond op het vlak van de promotie en de spreiding van de literatuur. Het rechtstreekse contact tussen auteur en publiek kan voor beiden interessant en vruchtbaar zijn. Voor de jongeren – ik denk hier aan de talrijke schoollezingen en bibliotheekinitiatieven – kan het mee belangstelling voor het lezen helpen opwekken mits de lezingen goed gebracht worden en mits ze

door een goede begeleiding op school en in de bibliotheek omkaderd worden. Op de lijst ‘lezingen Scheppende Kunstenaars’ staan naast de schrijvers ook beeldende kunstenaars en musici vermeld. Scholen en bibliotheken nodig ik hiermee uit hun aandacht ook te richten op andere kunsttakken dan enkel de literatuur.

De literaire manifestaties richten zich op een breder publiek. Naarmate ze kwalitatief sterk en professioneel geconcipieerd worden en goed gepromoot worden, kunnen ze een multiplicator-effect opleveren. In 1995 werd, op advies van de Commissie, een totaal bedrag van 855.000 frank toegekend aan 14 organisaties, – van de poëziezomer in Watou tot de middagen van de poëzie in Antwerpen en Brussel – die beantwoorden aan bovenvermelde voorwaarden en doelstellingen. Bij de toekenning wordt rekening gehouden met de spreiding in de tijd, de geografische spreiding, inzichten en rendement van de manifestatie, publieksbereik en kostenaspect. Een aparte vermelding verdient hier vzw Behoud de Begeerte. Als organisator van literaire tournees in binnen- en buitenland verzorgt Behoud de Begeerte op professionele wijze de promotie van Nederlandstalige auteurs.

Ten slotte zijn er de literaire verenigingen. In mijn beleid wil ik in de eerste plaats aandacht schenken aan deze verenigingen die actief werkzaam zijn in het literaire veld. Spreiding en promotie van de literatuur heeft ook te maken met het in kaart brengen en het bestuderen van het literaire erfgoed, dat tot het algemene cultuurpatrimonium kan worden gerekend. Schrijversgenootschappen (auteurs wier werk thans in een genootschap wordt bestudeerd, zijn : Anton Van Wilderode, Guido Gezelle, Felix Timmermans, Ernest Claes, Louis Paul Boon, Cyriel Buysse en Stijn Streuvels) , studiecentra (o.a. het Johan Daisne – centrum) die het oeuvre van een auteur onder de aandacht van het moderne lezerspubliek brengen, bibliografische centra die het literaire veld inventariseren enz. werken vaak in de schaduw van de meer media-gerichte manifestaties, maar leveren een onmisbare bijdrage tot het substraat van wat algemeen de Vlaamse literatuur kan worden genoemd.

2. Concrete acties ter bevordering van het lezen

In het eerste hoofdstuk van mijn beleidsbrief is de noodzaak van leessocialisatie aan bod gekomen. Ter ondersteuning ervan wil ik enkele concrete beleidsacties opzetten die specifiek gericht zijn op doelgroepen die in de omgang met boeken best enige stimulansen kunnen gebruiken.

2.1. Jonge boekgebruikers

Recent wetenschappelijk onderzoek naar de determinanten van het leesgedrag heeft uitgewezen dat het gezin en het onderwijs de hoekstenen zijn in de opvoeding tot literaire ontvankelijkheid. Voor de vroege taalontwikkeling is de gezinsomgeving heel belangrijk.

In een huis vol (kinder)boeken vinden kinderen het boek vanzelfsprekend. Maar ook de interacties tussen ouder en kind, bij het voorlezen en het vertellen van verhalen en bij het stimuleren tot lezen en schrijven, zijn voorwaarden die onontbeerlijk zijn voor de ontwikkeling van het leesgedrag bij het opgroeiende kind. Ik wil, in samenwerking met de gezinsorganisaties, een sensibiliseringscampagne ten gunste van het voorlezen en vertellen in het gezin opstarten. Ook voor de kinderopvangcentra wil ik een concrete inspanning leveren om de allerkleinsten met boek en taal te laten omgaan. Waar onthaalmoeders bereid en gemotiveerd zijn om een gedeelte van hun tijd te besteden aan het voorlezen voor de kinderen, moeten zij daarin gesteund worden. Daarom wil ik een gedeelte van de aankoop van boeken in de vorm van voorleesboeken en kijkboeken toewijzen aan de onthaalcentra.

Via het kleuteronderwijs en de eerste lezersboeken in de eerste leerjaren van het basisonderwijs kunnen deze impulsen nog worden versterkt.

2.2 Adolescente

Uit de resultaten van het eerste onderzoek over lees-, leen- en koopgedrag in Vlaanderen, dat liep van 1993 tot 1994, is gebleken dat de adolescenten de leeftijdsgroep zijn waar men het eerst noemenswaardig afhaakt als het gaat over lezen.

Het symposium 'Lezen hoort erbij – Leesbevordering 14+' dat eind 1994 werd georganiseerd door de vorige minister van Cultuur en de Koning Boudewijnstichting, verzamelde verder heel wat boeiende informatie betreffende de doelgroep 14+. Een beleid dat zich specifiek op deze doelgroep richt, dient concreet in te haken op de specifieke leefwereld van de adolescenten (de zgn. 'jongerencultuur') en een aantal stimulansen te zoeken in het onderwijs en in de bibliotheeksector. Zulke concrete acties die binnen plaatselijke structuren kunnen worden opgezet, zijn onder andere het opstarten van een literair café of het uitwerken van een project 'literatuur en film'. Jeugdorganisaties die hier een initiatief op het getouw zetten, kunnen voor subsidiëring in aanmerking komen.

Een project dat zowel de departementen cultuur en onderwijs als het veld laat samenwerken, is het 'Jonge Gouden Uil-project.'

In Frankrijk functioneert al enkele jaren een initiatief dat rond de Prix Goncourt is opgebouwd. De laatste leerjaren van scholen uit het secundair onderwijs lezen en bespreken de boeken van de voor de bekende Goncourtprijs genomineerde auteurs. Een vertegenwoordiger van elk van deze klassen komt in een jury te zetelen en deze jury kiest 'haar' winnaar van de prijs die tegelijk met de eigenlijke winnaar bekendgemaakt wordt. Later komen al deze klassen samen en praten met alle auteurs over hun boeken. Op die manier wordt de betrokkenheid van de jongeren bij het literaire gebeuren op een actieve manier aangemoedigd. Ze kunnen zich ook meten met de professionele jury met hun eigen autonome argumenten. Dit kan

zowel hun spreek-, schrijf-, luister- als leesvaardigheid stimuleren.

Ik wil een gelijkaardig gezamenlijk Vlaams-Nederlands initiatief ontwikkelen rond de Gouden Uil-prijs voor fictie. Deze Gouden Uil-prijs is een belangrijke literaire prijs, die op veel mediabelangstelling kan rekenen.

Ter voorbereiding van het project, dat in 1997 wordt opgestart, werd dit jaar reeds een proefproject opgezet in het Mater Dei-instituut van Merssem. Een grondige evaluatie van dit proefproject moet de knelpunten blootleggen waarmee leerkrachten, die in het project willen stappen, worden geconfronteerd en nuttige aanwijzingen leveren voor de verdere concrete uitwerking van het hele project.

Een proefproject non-fictie liep dit jaar in het Sint-Godelievecollege van Gistel. Aansluitend aan de actie 'Uitgelezen Reizen' koos een jongerenjury uit de 15 genomineerde reisboeken haar eigen winnaar.

Voorts wil ik concreet werk maken van een project 'Boekenkrant' voor de adolescenten. Een uitgebreid overlegplatform, met als directe medebetrokkenen het departement Onderwijs, de bibliotheekcentra, de Stichting voor de Vlaamse Pers en het boekenvak onderzoekt de mogelijkheid om op dit vlak de leesbevorderende inspanningen te coördineren. Jongeren zouden, n.a.v. de Jeugdboekeweek en de Boekenbeurs in Antwerpen, een eigen boekenkrant bezorgd krijgen, waarin de besproken boeken direct aansluiten bij hun specifieke interesses.

2.3. Leeskringen

'Ek dink dat as 'n mens al die leesaktiwiteite van al die leeskringe bymekaar gaan tel, die leeskringe daar sal staan as 'n sterk vesting vir die letterkunde en as de getrouste ondersteuningegroep (moreel en finansiëel) van die skrywerskorps in die land. Hulle lêes niet net boeke nie, hulle kôop die ook en beïnvloed biblioteke om die boeke te kry.' (Heilna De Plooy, in **Afrikans Vandag**, 2/1995).

In het mens ontmoetend leren lezen nemen de leeskringen een onvervangbare plaats in. Leesgroepen kunnen op zoek gaan naar de mens **achter** het boek : een indringend gesprek met de auteur kan hier nieuwe, vaak onvermoede facetten van het literaire werk aan het licht brengen. Daarnaast kunnen leesgroepen, via onderlinge discussie, op zoek gaan naar de mens(en) **in** het boek : wie of wat vertegenwoordigen de personages in het boek, met hun denkwereld en via hun ontplooiende activiteiten, in de samenleving ? Vertrekkend vanuit die dubbele invalshoek kunnen leesgroepen intern een discussie op gang brengen over de perceptie van het literaire werk, wat bijdraagt tot smaakvorming en mentale weerbaarheid.

Waar nodig en aangewezen, en dit na onderzoek van de ingediende projectdossiers, wil ik de leeskringen, die zich in het algemeen tot een breed publiek van lezers richten, de nodige faciliteiten

bieden die een vlotte werking moeten helpen garanderen. Socio-culturele verenigingen, bibliotheken, seniorenorganisaties e.a. kunnen voor deze leesbevorderende activiteiten genieten van een subsidiëring op het budget 'leesbevordering'.

2.4. Allochtonen

'Hoe groter de verscheidenheid van de mensen die een taal spreken, hoe beter dat is voor die taal.' (Aad Nuis, Taalschrift I, 1995).

Ik ga ervan uit dat projecten die door de overheid gesteund worden, rekening houden met de multi-culturele samenstelling van onze samenleving.

Leesbevordering voor allochtonen kan er in een eerste aanzet op gericht zijn enkele kwaliteitsvolle romans die oorspronkelijk in het Nederlands verschenen zijn geheel of gedeeltelijk te vertalen naar hun taal. Vaak valt het nu immers voor dat de eerste generatie van migranten, precies omwille van de taalbarrière, niet kunnen begrijpen waarmee hun kinderen of kleinkinderen die het Nederlands wel machtig zijn, bezig zijn op school. Bovendien wil ik binnen bepaalde integratieprojecten en met een gedeeltelijke steun van de overheid dergelijke vertaalde werken ook laten uitgeven ten behoeve van de allochtone lezers. Deze uitgaven kunnen voor deze groep van lezers een stimulans betekenen om, naarmate deze lezers ook de Nederlandse taal meer beheersen, oorspronkelijk werk in het Nederlands te lezen. Naast literaire werken kunnen hier ook geschiedkundige en/of cultuurhistorische werken voor in aanmerking komen.

Allochtone auteurs dienen aangemoedigd om zelf te publiceren, hetzij in het Nederlands, hetzij in een andere taal; in dit laatste geval dient de mogelijkheid tot vertaling voorzien te worden. Oorspronkelijk werk van allochtone auteurs kan immers voor ons een verhelderend licht werpen op hun cultuur.

SYNTHESE

RECEPTIE-ONDERSTEUNING

- * *lezingen, manifestaties en verenigingen : de lezer actief laten participeren aan het literaire gebeuren*
- * *concrete leesbevordering : de leessocialisatie*
 - *voor jonge boekgebruikers : stimuleren van het vertellen en voorlezen*
 - *voor adolescenten :*
 - *het Jonge Gouden Uilproject*
 - *non-fictie project*
 - *Boekenkrant*
 - *stimuleren van de activiteiten van de leeskringen*
 - *allochtonen : vertalingen en eigen publicaties*

VII. INTERNATIONALISERING

"Vlaanderen kan geen eiland zijn. Openheid is het wezen zelf van onze positie in de wereld." (Jozef Deleu, "Ik zou een vogel willen zijn.")

Vanuit cultuurpolitiek oogpunt verdient de promotie van onze cultuur in het buitenland onze prioritaire aandacht. In het proces van Europese eenwording en binnen de steeds voortschrijdende mondialisering van de cultuur, heeft Vlaanderen ongetwijfeld nood aan een sterke profilering van zijn cultuur. De Europese programma's ter bevordering van het boek en het lezen vormen hiertoe een eerste en belangrijke mogelijkheid.

Een efficiënte promotie van de Vlaamse literatuur in het buitenland kan daar ongetwijfeld verder sterk toe bijdragen. Voor de auteurs is het belangrijk dat zij een breder klankbord krijgen, o.a. door de uitbreiding van hun lezerskring.

Groots opgezette projecten in de vorm van deelneming aan grote internationale boekenbeurzen met een sterke vertegenwoordiging van uitgevers en auteurs en een meer permanente aanwezigheid vormen daarbij de omkadering van een rationeel opgezette vertaalpolitiek.

1. Internationale manifestaties

"De bereidheid van literaire uitgevers overal in Europa om verhalen, essays en romans uit de buurlanden uit te geven, is nog nooit zo groot geweest als nu. (...) Het is alsof de Europese buitengrenzen ook in de literatuur aan het vervagen zijn." (W. Kuipers in ISBN, de Volkskrant 12.10.1994).

In 1993 was Vlaanderen, samen met Nederland, als "Schwerpunkt" aanwezig op de Frankfurter Buchmesse. Het gezamenlijke project werd toevertrouwd aan de Stichting Frankfurter Buchmesse, die instond voor de concrete invulling ervan middels lezingen, interviews, panelgesprekken en gelegenhedenpublicaties. Op de tabel van naar het Duits vertaalde literatuur staat de Nederlandstalige literatuur momenteel op de vierde plaats.

In 1995 zorgde de Stichting, weer in nauwe samenwerking met Nederland, voor een opgemerkte aanwezigheid op de Liber-Boekenbeurs in Barcelona. In het Palau de la Musica zorgden 17 Vlaamse en Nederlandse auteurs op 2 oktober 1995 voor ruim 1.500 aanwezigen voor een gesmaakt optreden. Zij lazen voor uit hun oeuvre, terwijl simultaan een vertaling werd geprojecteerd in het Catalaans en in het Spaans. Op de beurs zelf was Vlaanderen met Nederland vertegenwoordigd op een bijzonder smaakvol ingerichte stand.

In 1997 wordt het Scandinavische taalgebied centraal gesteld in een gelijkaardige manifestatie op de boekenbeurs van Göteborg.

In 1998 is Vlaanderen op de boekenbeurs voor kinder- en jeugdliteratuur in Bologna gastland met de illustratoren.

Deze grootschalige projecten, die de Vlaamse en Nederlandse literatuur sterk in de belangstelling

plaatsen in een gebied dat als markt prioritair wordt beschouwd, vragen om een verdere opvolging. In 1994 werd de Stichting voor de promotie van de Vlaamse Literatuur in het Buitenland (SVLB) opgericht ter begeleiding en opvolging van het succes dat onze literatuur kende op de Frankfurter Buchmesse 1993. Na Liber '95 kwam daar ook Spanje bij en uiteraard zal de Stichting ook betrokken worden bij de uitdieping van de contacten in het Scandinavische taalgebied.

2. Een permanente aanwezigheid in het buitenland

Samenwerkingsakkoorden met andere landen en/of instellingen zorgen ervoor dat de Vlaamse cultuur in het algemeen en onze literatuur in het bijzonder op een meer coherente manier zijn plaats kan zoeken in een andere cultuur.

In die optiek wil ik, in samenspraak met onderwijsminister Luc Van den Bossche, de werking van de Nederlandse Taalunie verder optimaliseren, o.a. door specifiek de aandacht te vragen voor de Nederlandstalige literatuur.

In haar uitgave 'Actieplan 1996' wijst de NTU o.a. op de toegenomen culturele bewustwording en daarmee samenhangend een groeiende behoefte om de taal en cultuur van Nederland en Vlaanderen uit te dragen. Verder werkt de NTU aan een duidelijke en gezamenlijke standpuntbepaling van de verdragspartners rond de positie van het Nederlands in de Europese Unie.

Om de kwaliteit van de literaire vertalingen uit het Nederlandse taalgebied te stimuleren wordt een zomercursus literair vertalen opgezet. Daarvoor zal de Katholieke Vlaamse Hogeschool van Antwerpen samenwerken met de Vakgroep Vertaalwetenschap van de Universiteit van Amsterdam. Daarnaast zal steun worden verleend voor het invoeren van een onderdeel literair vertalen binnen een van de hoofdvakstudies in het Duitse, het Engelse en het Franse taalgebied.

Als lid van het Comité van Ministers van de NTU zal ik in de eerste plaats ijveren voor de neerlandistiek extra muros en de Vlaamse participatie erin waar mogelijk versterken. Deze belangrijke steunpunten in het buitenland dienen te allen tijde een beroep te kunnen doen op steun vanuit het beleid, dit o.a. door het ter beschikking te stellen van alle nodige werkmateriaal (publicaties, films, video, CDI's en CD-ROM's).

Verder blijven, steeds binnen de culturele akkoorden, zendingen en uitwisselingen mogelijk die binnen een min of meer beperkte tijdsduur de verspreiding van onze literatuur in het buitenland kunnen bevorderen.

Een grondige evaluatie achteraf zal hier kunnen uitwijzen of en in hoeverre een bepaald taalgebied meer intensief kan worden bewerkt binnen de boven vermelde strategieën op het vlak van de internationale aanwezigheidspolitiek.

3. Vertaalpolitiek

Het Vlaamse vertaalbeleid steunt nu al sinds verscheidene jaren op vier pijlers. Het groeiende succes van de vertalingen, zowel naar het aantal vertaalde werken toe als naar de verscheidene taalgebieden, bewijst dat wij beleidsmatig de goede weg zijn ingeslagen.

Wat hier louter om budgettaire redenen ontbreekt, zijn de receptieve vertalingen. Het klassieke literaire erfgoed en het werk van grote hedendaagse auteurs uit andere taalgebieden, dat in Nederlandse vertaling verschijnt, verruimen permanent onze blik op de wereld. Bijkomende kredieten op het budget vertalingen kunnen hier de ruimte scheppen om, volgens strikte selectiecriteria, een nieuwe dimensie toe te voegen aan ons vertaalbeleid.

Voorop in het vertaalbeleid, zoals het tot hiertoe wordt gevoerd, staat de rechtstreekse steun aan de vertaler. Deze steun wordt berekend op basis van een vastgestelde vergoeding naar rato van het aantal te vertalen bladzijden en wordt alleen verleend op basis van een contract met de buitenlandse uitgever en het akkoord over de rechten van deze laatste met de uitgever van het Vlaamse werk. Uiteraard wordt voor de toekenning van een vertaalpremie ook steeds rekening gehouden met de kwaliteit van het oorspronkelijk Vlaamse werk en met de imago-relevantie ervan in het doeltaalgebied.

Ten tweede kan aan de buitenlandse uitgevers een beperkte steun worden verleend door de aankoop van een aantal exemplaren van de vertaling. Die worden in het betrokken land gedistribueerd, hoofdzakelijk naar de universitaire instellingen en ambassades toe. Een rechtstreekse vorm van productiesteun is eerder uitzonderlijk en geldt uitsluitend voor Oost- en Midden-Europa.

Op de derde plaats is er het Vertalershuis van de Vlaamse Gemeenschap, gelegen in het Leuvense Begijnhof. Hier is residentiegelegenheid voorzien voor vertalers. Zij krijgen een verblijfsvergoeding en andere faciliteiten, die in de eerste plaats gericht zijn op het onderzoeks- en studiewerk m.b.t. hun vertaalproject.

In 1995 konden 19 vertalers genieten van de faciliteiten die hun geboden worden in het vertalershuis. Op de Internationale Kredieten Kunst wordt aan elk van de vertalers een beurs toegekend van 50.000 Fr., aangevuld met – waar nodig – de kosten van verzekering en de reiskosten.

Ten slotte worden, vooral ten behoeve van de promotie van de Nederlandstalige literatuur in het buitenland, in samenwerking met het Nederlandse Productie- en Vertalingenfonds brochures aangeemaakt in het Frans, het Engels en het Nederlands. In gezamenlijk overleg tussen Nederland en Vlaanderen worden de boeken die erin aan bod komen, geselecteerd op basis van hun literaire kwaliteiten en van het redelijke succes dat zij reeds kennen in Vlaanderen of Nederland. Een voorbeeld is de "Nieuwsbrief Letteren" die om de 4 maanden verschijnt en die vooral naar docenten in het buitenland en vertalers wordt verstuurd. Daarnaast zijn

er de uitgaven “Books from Holland and Flanders” en “ Six Livres de Flandre et des Pays-Bas”, die vooral naar buitenlandse uitgeverij worden verstuurd. Beide brochures verschijnen driemaal per jaar.

De Stichting Vlaamse Literatuur in het Buitenland zal bijdragen tot de ondersteuning van de bovengeschetste vertaalpolitiek. Gecombineerd met de organisaties in het buitenland (Frankfurt, Barcelona, Göteborg), kan zij geleidelijk uitgroeien tot een echt steunpunt voor het vertalingenbeleid. De gelegenheden die zij daartoe in het verleden kreeg, zullen daarom in de toekomst verdergezet worden.

Tenslotte wil ik aan onze aanwezigheid op de buitenlandse markt een meer continu karakter verlenen.

Daarom heb ik beslist binnen het Vlaamse vertaalbeleid te gaan werken met literaire prospectoren, die in een eerste fase met een part-time opdracht belast zullen worden. Vertalers zullen er veel steun aan hebben wanneer zij geïnformeerd worden over de specifieke positie die een eventueel voor vertaling in aanmerking komende tekst inneemt binnen de literaire traditie van het land van herkomst. Van deze prospectoren wordt dus verwacht dat zij zich blijvend en grondig informeren over de evoluties die zich voordoen in de Vlaamse literatuur. Vanuit deze kennis van en vertrouwdheid met onze literatuur dienen zij de lokale marktmogelijkheden van Vlaamse literatuur in het buitenland te verkennen via contacten met de lokale uitgeverijwereld en met de vertalers. Daarnaast zullen zij vanuit hun vertrouwdheid met het land waarin zij opereren, ook de interessepunten van het plaatselijke publiek en de raakpunten van die andere cultuur met de Vlaamse eigenheid als mogelijke stimuli voor te vertalen literair werk onderzoeken.

Ik zal het experiment met de prospectoren opstarten in Spanje, waar het Liber 95-project duidelijk de bestaande interesse voor onze literatuur heeft

aangetoond, en in de Scandinavische landen, waar reeds heel wat Vlaamse literatuur vertaald is.

SYNTHESE

Promotie van de Vlaamse literatuur in het buitenland

* *internationale manifestaties*

- Göteborg 1997
- Bologna 1998

* *permanente aanwezigheid*

acties via de Nederlandse Taalunie

* *vertaalpolitiek*

1. - *steun aan de vertaler*
 - *aankoop van exemplaren in vertaling*
 - *vertalershuis Leuven*
 - *brochures*
2. - *prospectoren voor de permanente aanwezigheid op de buitenlandse markt*

UITLEIDING.

‘Schrijvers zowel als uitgeverij, boekhandelaars zowel als lezers zou ik op het hart drukken : behoudt de begeerte tot dialoog, dan houdt u de cultuur springlevend en de maatschappij warm, hartverwarmend.’ (Vic Nachtergaele, *Kultuurleven*, 2/1996).

Deze permanente dialoog tussen alle betrokkenen en de overheid, is de basis waarop ik mijn letterenbeleid wil vestigen. De doelstellingen, die ik concreet heb omschreven in deze beleidsbrief, kunnen alleen gerealiseerd worden als binnen het algemene beleid van de Vlaamse overheid dringend bijkomende middelen worden vrijgemaakt. Investeren in cultuur betekent immers investeren in de toekomst.

BIJLAGE

Begroting

De financiële middelen voor het letterenbeleid zijn opgenomen in de programma's Muziek, Letteren & Podiumkunsten (44.20) en Internationale Culturele Betrekkingen (44.40) van de begroting van de Vlaamse Gemeenschap. Deze middelen zijn gespreid over een aantal begrotingsposten die hierna zijn weergegeven voor het begrotingsjaar 1996 (in miljoen fr.):

- Aankoop boeken5.2
Dankzij dit krediet werden er in 1995 5700 boeken aangekocht, gespreid over 136 titels uit de genres proza, poëzie, jeugd, toneel, en het literaire essay. Daarnaast werd een deel ervan besteed aan de aankoop van leesexemplaren ten behoeve van de leden van de adviescommissie letteren.
- Lezingen 10.9
Vorig jaar konden hierdoor 2380 auteurslezingen gesubsidieerd worden. Driekwart van deze lezingen vond plaats in scholen of voor een publiek van scholieren, waarvan een groot deel tijdens de Jeugdboekenweek.
- Literaire produktiesubsidies4.2
In 1995 konden 11 belangwekkende maar commercieel weinig aantrekkelijke, literaire uitgaven rekenen op een substantiële ondersteuning.
- Leesbevordering2.0
Vijf projecten in de marge van de Boekenbeurs en de Jeugdboekenweek werden gesteund; 800.000 fr. werd gebruikt om een tekort bij de literaire lezingen op te vangen.
- Literaire verenigingen, tijdschriften en manifestaties.....16.9
Uit dit eerder beperkt krediet wordt geput voor subsidies aan onze literaire tijdschriften (23), werkings- en personeelssubsidies aan documentatiecentra als het Nationaal Centrum voor Jeugdliteratuur en het Poëziecentrum, en steun aan diverse andere literaire verenigingen en genootschappen (17) en enkele grotere literaire manifestaties (13).
- Behoud de Begeerte vzw2.0
In wezen hoort dit thuis bij de literaire verenigingen maar de subsidie aan deze vzw werd in het verleden nominatim ingeschreven in de begroting.
- Auteurs: werkbeurzen..... 17.8
In 1995 konden 80 Vlaamse en Nederlandse auteurs en literaire vertalers rekenen op een werkbeurs van 3 à 8 maandeenheden a rato van 81.500 fr. per maand om hen de mogelijkheid te bieden zich op een meer professionele wijze aan het schrijven te wijden.
- Auteurs: schrijfpdrachten voor toneelauteurs.....3.0
Deze post richt zich op toneelauteurs. 14 auteurs ontvingen vorig jaar een subsidie als tegemoetkoming in het honorarium voor het schrijven van een theatertekst in opdracht van een gezelschap.
- Vlaamse Cultuurprijzen 1.5
Dit krediet is voorzien voor de uitbetaling van de Prijs voor Romans en Verhalend Proza, ter waarde van 500.000 fr., en de Grote Prijs ter Bekroning van een Schrijverscarrière, ter waarde van 1.000.000 fr.

- Additionele honoraria voor tijdschriften en boeken7.0
In 1995 ging de volledige 7 miljoen fr. naar 20 literaire en/of algemeen culturele tijdschriften voor de uitbetaling van aanvullende honoraria aan de auteurs van de gepubliceerde literaire bladzijden.
 - Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde3.0
Het betreft hier de werkingssubsidie voor de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde te Gent waarmee in hoofdzaak de wetenschappelijke publikaties gefinancierd worden.
 - Nationaal Fonds voor de Letterkunde.....2.0
Deze middelen gaan naar het Fonds dat voor wat betreft de Nederlandse letterkunde beheerd wordt door de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde. In 1995 ging de helft hiervan naar de aankoop en verspreiding van boeken, 25% werd besteed aan auteurssubsidies, de overige middelen kwamen ten goede aan een 16-tal Vlaamse letterkundige tijdschriften.
 - Centrum voor de Bibliografie van de Neerlandistiek.....4.4
Het betreft hier de werkingssubsidie van dit Centrum in de schoot van de Koninklijke Bibliotheek. Deze middelen worden quasi volledig opgeslorpt door de personeelskosten.
-
- Totaal (zonder Internationale Culturele Samenwerking)79.9**

Vlaamse Cultuurprijzen voor literatuur

Er bestaan zeven Vlaamse Cultuurprijzen voor literatuur die elk driejaarlijks toegekend worden - voorheen waren dit de Driejaarlijkse Staatsprijzen. Dit jaar is het de beurt aan de *Prijs voor Romans en Verhalend Proza*, ter waarde van 500.000 fr., en aan de *Grote Prijs ter Bekroning van een Schrijverscarrière*, ter waarde van 1.000.000 fr. Daarnaast wordt dit jaar tevens de (tweejaarlijkse) *Koopal-beurs voor Vertalingen* toegekend.

Het hierna volgend overzicht geeft de jaren van uitreiking van de literaire prijzen weer, waarbij tevens de laatste laureaten vermeld worden:

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
Schrijverscarrière	Ivo Michiels			x			x
Proza	Walter Van den Broeck <i>Het leven na beklag</i>			x			x
Toneel		Arne Sierens <i>Boste</i>			x		
Kritiek & Essay		Hugo Brems <i>De dichter is een koe</i>			x		
Poëzie			Stefan Hertmans <i>Muziek voor de overtocht</i>			x	
Jeugdliteratuur			Gregie De Maeyer <i>Fietsen</i>			x	
Vertalingen			Maria Csollány vertalingen naar het Duits			x	
Koopal-beurs		Lisette keustermans <i>Opgepast poëzie</i>		x			